

העזרה מהסוגיא

בבא בתרא קנא. – קנז:

פרשת תולדות ה'תשפ"ה

דף קנא

- ◆ דיני אדם שנתן את נכסיו לחבירו - חבירו קנה: א. קרקעות. ב. עבדים. ג. בגדים. ד. כספים. ה. שטרות. ו. בהמות. ז. עופות. ח. תפילין. וספק האם חבירו קנה את הספר תורה^א.
- ◆ דיני אשה שלפני נישואיה נתנה את נכסיה לאדם אחר:
 - באופן שאמרה שנותנת את הנכסים בשביל להבריחם מבעלה - המתנה לא חלה.
 - באופן שנתנה את הנכסים בסתמא:
 - באופן שהקנתה את כל נכסיה - המתנה לא חלה משום שאנו נוקטים שהאשה התכוונה לתת את הנכסים בשביל להבריח אותם מבעלה.
 - באופן שהקנתה חלק מנכסיה - לרבנן המתנה חלה, לרבי שמעון בן גמליאל המתנה לא חלה^ב.
- ◆ שכיב מרע שנתן את נכסיו לראובן ולאחר מכן חזר ונתן את נכסיו לשמעון:
 - באופן שנתן את כל נכסיו לראובן ולאחר מכן נתן את כל נכסיו לשמעון - השכיב מרע יכול לחזור מהמתנה לראובן ולכן המתנה לשמעון חלה.
 - באופן שנתן מקצת נכסיו לראובן ולאחר מכן נתן נכסים אלו לשמעון - השכיב מרע לא יכול לחזור מהמתנה לראובן, ולכן המתנה לראובן חלה.
- ◆ מתנת שכיב מרע בחוב - המתנה חלה משום ש'דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי'^א.
- ◆ דיני מתנת שכיב מרע (לפי הצד שהולכים אחר 'אומדנא'):
 - מתנת שכיב מרע בכלולה (כלומר שהקנה את כל הנכסים) - אינה צריכה קנין ובאופן שעמד מחליו המתנה בטלה כיון שהקנה מחמת שהיה סבור שימות ובסוף לא מת.

הערות

א רשב"ם מבאר שהצד שקנה את הספר תורה משום שנחשב 'נכסי' כמו תפילין, והצד שלא קנה את הספר תורה משום שאינו נכלל בכלל הלשון נכסים כיון שאינו משמש כמלבוש כמו תפילין אלא משמש למצווה ולמורות שיכול למוכרו, ותוס' מבארים שהצד שלא קנה את הספר תורה משום שאסור למוכרו אלא בשביל ללמוד תורה ולישא אשה.

ב בדברי הגמ' מבואר שלפי רבנן המתנה חלה בין באופן שהאשה שיירה מקצת מהקרקעות ובין באופן שהאשה שיירה מקצת מהטלטלים.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

- מתנת שכיב מרע במקצת:
 - האם המתנה חלה בדיבור או שצריך לעשות קנין:
 - למר זוטרא בריה דרב נחמן בשם רב נחמן - אינה צריכה קנין.
 - לרבא בשם רב נחמן:
 - באופן שאין ראייה שנתן את המתנה מחמת שחשב שהולך למות - צריכה קנין.
 - באופן שיש ראייה שנתן את המתנה מחמת שהיה סבור שימות - אינה צריכה קנין.
 - לרב הונא בריה דרב יהושע - צריכה קנין.
- באופן שעמד מחליו האם המתנה בטלה:
 - באופן שאין ראייה שנתן את המתנה מחמת שחשב שהולך למות - המתנה אינה בטלה.
 - באופן שיש ראייה שנתן את המתנה מחמת שהיה סבור שימות - המתנה בטלה כיון שהקנה מחמת שהיה סבור שימות ובסוף לא מת.

דף קנב

◆ דיני מתנת שכיב מרע באופן שהיה קנין או שטר (לפי הצד שהולכים אחר 'אומדנא'):

- מתנת שכיב מרע בכולה:
 - באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין ואמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין:
 - לרב - 'ארכביה אתרי ריכשי' כלומר המתנה חלה גם מצד מתנת בריא וגם מצד מתנת שכיב מרע.^ג
 - לשמואל:
 - באופן שהשכיב מרע אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין בסתמא - המתנה לא חלה.^ד
 - באופן שהשכיב מרע אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין ולהוסיף ולכתוב בשטר 'וקנינא מינייה מוסיף על מתנתה דא' - המתנה חלה מדין מתנת שכיב מרע, ובאופן שעמד חוזר וכדין מתנת שכיב מרע בכולה.^ה
 - באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין ולא אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין:
 - לרשב"ם - נחלקו רב ושמואל כמו שנחלקו באופן שהשכיב מרע אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין.
 - לתוס' - המתנה חלה מדין מתנת שכיב מרע, ובאופן שעמד חוזר וכדין מתנת שכיב מרע בכולה.
 - באופן שהשכיב מרע כתב שטר מתנה:
 - לרשב"ם:
 - באופן שהנותן לא זיכה את השטר למקבל - המתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע, ובאופן שעמד חוזר וכדין מתנת שכיב מרע בכולה.
 - באופן שהנותן זיכה את השטר למקבל:
 - לרב - 'ארכביה אתרי ריכשי' כלומר המתנה חלה גם מצד מתנת בריא וגם מצד מתנת שכיב מרע.
 - לשמואל - המתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע, ובאופן שעמד חוזר וכדין מתנת שכיב מרע בכולה.^ו
 - לתוס':
 - באופן שהנותן לא זיכה את השטר למקבל - המתנה לא חלה.

הערות

- ג הגמ' מבארת שיש נפק"מ בכך שהמתנה חלה מצד מתנת בריא שבאופן שעמד מחליו אינו חוזר, ויש נפק"מ בכך שהמתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע שיכול להקנות הלואה שאינה נקנית במתנת בריא.
- ד הרשב"ם מבאר ששמואל סובר שהטעם שלא קונה כלל משום שאפשר לומר שהשכיב מרע בתחילה רצה לתת את הנכסים במתנת שכיב מרע ולאחר מכן חזר בו ולא רצה לתת את הנכסים במתנת שכיב מרע אלא במתנת בריא ולכן עשה קנין, ולכן המתנת שכיב מרע לא חלה, וכן המתנת בריא לא חלה משום שהתכוון להקנות את הנכסים לאחר מיתתו כמו מתנת שכיב מרע ומתנה לאחר מיתה לא חלה.
- ה הגמ' מבארת שבאופן זה שהשכיב מרע אמר לכתוב תוך השטר 'וקנינא מינייה מוסיף על מתנתה דא' מוכח שכוונתו ליפות את כוחו של המקבל מתנה ולכן לא אומרים שהתכוון לחזור מהמתנת שכיב מרע והמתנה חלה מדין מתנת שכיב מרע.
- ו הרשב"ם מבאר שבאופן זה רב סובר שהמתנה חלה גם מצד מתנת בריא וגם מצד מתנת שכיב מרע כיון שהשכיב מרע הוסיף וזיכה את השטר למקבל ויש בכך 'פיו כוח', אמנם שמואל סובר שלא מועיל היפוי כוח שהמתנה חלה מצד מתנת בריא אלא המתנה חלה רק מצד מתנת שכיב מרע (ובאופן זה שלא עשו קנין אלא כתבו שטר שמואל מודה שלא חוששים שהמקבל התכוון לחזור מהמתנת שכיב מרע ולהקנות רק במתנת בריא לאחר מיתה).

- באופן שהנותן זיכה את השטר למקבל - המתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע, ובאופן שעמד חוזר וכדין מתנת שכיב מרע בכולה.
- באופן שהנותן הקנה את הנכסים בקנין וכתב בשטר שהקנה את הנכסים בקנין:
 - לרב - 'ארכביה אתרי ריכשי' כלומר המתנה חלה גם מצד מתנת בריא וגם מצד מתנת שכיב מרע.
 - לשמואל - המתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע, ובאופן שעמד חוזר וכדין מתנת שכיב מרע בכולה.
- באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין וכן כתב שטר וזיכה את השטר למקבל - 'ארכביה אתרי ריכשי' כלומר המתנה חלה גם מצד מתנת בריא וגם מצד מתנת שכיב מרע.
- מתנת שכיב מרע במקצת באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין ואמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין:
 - לרשב"ם - דין המתנה כדין מתנת שכיב מרע במקצת.
 - לתוס' - נחלקו רב ושמואל וכמו שנחלקו במתנת שכיב מרע בכולה.
- ◆ **שכיב מרע שנתן את כל נכסיו לראובן ולאחר מכן חזר ונתן כל נכסיו לשמעון:**
 - באופן שהמתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע - השכיב מרע יכול לחזור מהמתנה לראובן ולכן המתנה לשמעון חלה.
 - באופן שהמתנה חלה מצד מתנת שכיב מרע ומצד מתנת בריא - השכיב מרע לא יכול לחזור מהמתנה לראובן ולכן המתנה לראובן חלה.
- ◆ **שכיב מרע שאמר 'כתבו ותנו מנה לפלוני':**
 - באופן שלא כתב בשטר לשון יפוי כוח - המתנה לא חלה משום שיתכן שהשכיב מרע התכוון שהמקבל יזכה במתנה בזמן שיגיע השטר לידו והשטר הגיע לידו לאחר מיתה.
 - באופן שכתב בשטר לשון יפוי כוח ('וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא') - המתנה חלה משום שהשכיב מרע התכוון שהמקבל יזכה במתנה מיד ויכתבו לו את השטר בשביל ליפות את כוחו.

דף קנג - קנד

- ◆ **דיני מתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה לשון 'בחיים ובמות' או 'מחיים ובמות':**
 - לרב:
 - באופן שכתוב 'בחיים ובמות' - המתנה חלה ובאופן שעמד מחליו חוזר.
 - באופן שכתוב 'מחיים ובמות':
 - לרבא - המתנה חלה ובאופן שעמד מחליו אינו חוזר.
 - לאמימר - המתנה חלה ובאופן שעמד מחליו חוזר.

הערות

- ז הנה ראה לעיל שדעת הרשב"ם שנחלקו רב ושמואל במתנת שכיב מרע בכולה בין באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין ולא אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין, ובין באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין ואמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין, ומבואר שדעת הרשב"ם שהאופן שבו נאמרה המחלוקת של רב ושמואל הוא באופן שעשה קנין, ולפי"ז אומר הרשב"ם שהמחלוקת של רב ושמואל נאמרה רק במתנת שכיב מרע בכולה שלא צריכה קנין אבל במתנת שכיב מרע במקצת שצריכה קנין שהיא לא חלה ללא קנין לא נחלקו רב ושמואל ודין המתנה כדין מתנת שכיב מרע במקצת, אמנם דעת התוס' שנחלקו רב ושמואל במתנת שכיב מרע בכולה באופן שהשכיב מרע הקנה את הנכסים בקנין ואמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין, אבל באופן שהשכיב מרע לא אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין לא נחלקו רב ושמואל, ומבואר שדעת התוס' שהאופן שבו נאמרה המחלוקת של רב ושמואל הוא באופן שהשכיב מרע אמר לכתוב את הקנין בתוך השטר, ולפי"ז תוס' סוברים שנחלקו רב ושמואל גם במתנת שכיב מרע במקצת באופן שהשכיב מרע אמר לכתוב בתוך השטר שעשה קנין.
- ח הגמ' מבארת שבאופן זה שהשטר לא נמסר ליד המקבל לפני מיתת הנותן רב מודה שהמתנה לא חלה משום שיתכן שהשכיב מרע התכוון שהמקבל יזכה במתנה בזמן שיגיע השטר לידו, אבל באופן שהקנין נעשה בחיי הנותן רב סובר שהמתנה חלה מצד מתנת בריא ומצד מתנת שכיב מרע וכפי שהתבאר לעיל.
- ט בפשוט דברי הגמ' משמע שיש מחלוקת בין רב לשמואל באופן זה, אמנם הריטב"א מבאר שאין מחלוקת כיון שדברי רב נאמרו באופן שלא כתב בשטר לשון יפוי כוח, ודברי שמואל נאמרו באופן שכתב בשטר לשון יפוי כוח.
- י הגמ' מבארת שרב סובר שבאופן שכתב 'בחיים ובמות' עיקר הכוונה היא הלשון 'במות' ולכן באופן שעמד מחליו יכול לחזור בו, והסיבה שכתב 'בחיים' הוא סימן טוב שיעמוד מחליו ולא ימות ממנו.
- יא הגמ' מבארת שרבא סובר שבאופן שאמר 'מחיים' מוכח שכוונתו שהקנין יחול מיד ולפי"ז הלשון 'ובמות' הוא שהקנין יחול 'מעתי ועד עולם' ולכן באופן שעמד מחליו אינו חוזר, ואמימר סובר שגם באופן שאמר 'מחיים' עיקר הכוונה היא הלשון 'במות' ולכן באופן שעמד מחליו יכול לחזור בו והסיבה שכתב 'מחיים' הוא סימן טוב שיעמוד מחליו ולא ימות ממנו.

- לשמואל - בין באופן שכתוב 'בחיים ובמות' ובין באופן שכתוב 'מחיים ובמות' המתנה חלה ובאופן שעמד מחליו אינו חוזר.²
- ◆ דיני שטר לא מקוים באופן שהעדים קיימו את השטר והוסיפו שהשטר פסול (משום שהיו קטנים או אנוסים או פסולי עדות) והלווה קיים את השטר:

• לרבי יוחנן:

- לרבי מאיר - השטר פסול משום ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו'.
- לרבנן - השטר כשר משום ש'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו'.
- לריש לקיש:

- לרבי מאיר - השטר כשר משום ש'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו'.
- לרבנן - השטר פסול משום ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו'.³

- ◆ דיני יורש שמכר את נכסי אביו ומת ויש ספק האם בזמן המכירה היה קטן או גדול:
- לרבי יוחנן:

- לרבי מאיר - הנכסים שייכים ליורשי המוכר משום ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו'.
- לרבנן - הנכסים שייכים לקונה משום ש'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו'.
- לריש לקיש - הנכסים שייכים לקונה.⁴

- ◆ דיני מתנה שיש ספק האם הייתה מתנת שכיב מרע או מתנת בריא:

- הקדמה - יש לדון בשטר מתנה של כל הנכסים שלא כתוב בו לשון של שטר מתנת בריא ('כדמהלך על רגלוהו בשוקא'), וכן לא כתוב בו לשון של שטר מתנת שכיב מרע ('כדקציר ורמי בערסיה') והנותן טוען שהמתנה הייתה מתנת שכיב מרע ועמד מחליו והנכסים שייכים לו (לפי הצד שהולכים אחר אומדנא) והמקבל טוען שהמתנה הייתה מתנת בריא והנכסים שייכים לו וכדלהלן.
- באופן שהשטר מקוים:
- לרבי נתן:

- באופן שהנותן בשעה זו בריא - הנכסים שייכים למקבל משום שהולכים אחר חזקה דהשתא ואומרים שכמו שהנותן עכשיו בריא כך הנותן היה בריא בזמן שנתן את המתנה.
- באופן שהנותן בשעה זו שכיב מרע - הנכסים שייכים לנותן משום שהולכים אחר חזקה דהשתא ואומרים שכמו שהנותן עכשיו שכיב מרע כך הנותן היה שכיב מרע בזמן שנתן את המתנה.
- לרבי יעקב - הנכסים שייכים לנותן, משום שסובר שלא הולכים אחר חזקה דהשתא אלא אחר המוחזק והנכסים בחזקת הנותן.

- באופן שהשטר אינו מקוים והנותן קיים את השטר:

- לפי הצד ש'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו' - הדין כמו באופן שהשטר מקוים.
- לפי הצד ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' - הנכסים שייכים לנותן משום שהנותן שקיים את השטר יש לו נאמנות של 'פה שאסר' לומר שהיה בריא בזמן שכתב את השטר.⁵

» הערות «

יב הגמ' מבארת ששמואל סובר שבאופן שכתוב 'בחיים ובמות' ובין באופן שכתוב 'מחיים ובמות' עיקר הלשון הוא 'מחיים' שכוונתו שהקנין יחול מיד והלשון 'במות' הוא שהקנין יחול 'מעתי ועד עולם' ולכן באופן שעמד מחליו אינו חוזר.

יג הרשב"ם מבאר שלפי הצד ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' השטר פסול משום שהעדים שקיימו את השטר הוסיפו שהשטר פסול, אמנם לפי הצד ש'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו' השטר כשר משום שלאחר שהלווה קיים את השטר לא צריך את קיום העדים וממילא העדים לא נאמנים להוסיף שהשטר פסול.

יד הגמ' מבארת שלפי רבי יוחנן כמו שנחלקו התנאים בדן מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כך נחלקו התנאים באופן זה שיורשי המוכר קיימו את השטר אלא שאמרו שהמוכר היה קטן, אמנם ריש לקיש נוקט שבאופן זה לכו"ע הנכסים שייכים לקונה משום ש'אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה בגדול'.

טו המשנה מביאה שנחלקו רבי מאיר ורבנן בנידון זה, ובדברי הגמ' מבואר שלפי ריש לקיש לא הופכים את גירסת המשנה, ורבי מאיר סובר שהנכסים שייכים למקבל וחכמים סוברים שהנכסים שייכים לנותן, ולפי רבי יוחנן הופכים את גירסת המשנה ורבי מאיר סובר שהנכסים שייכים לנותן וחכמים סוברים שהנכסים שייכים למקבל.

ובדברי הגמ' מבואר שנחלקו האמוראים בביאור המחלוקת של רבי מאיר ורבנן, לרב הונא וריש לקיש לפי מי שסובר שהנכסים שייכים למקבל סובר שהולכים אחר חזקה דהשתא כדעת רבי נתן, ולפי מי שסובר שהנכסים שייכים לנותן סובר שלא הולכים אחר חזקה דהשתא כדעת רבי יעקב, ורב חסדא ורבה בר רב

◆ דיני מתנת שכיב מרע שיש ספק האם הנותן מת מאותו חולי שנתן את המתנה או מחולי אחר:

- לרבה - הנכסים שייכים למקבל המתנה משום שהולכים אחר חזקה דהשתא ואומרים שהנותן מת מחמת החולי שהיה בזמן שנתן את המתנה^{טז}.
- לאב"י - הנכסים שייכים ליורשי הנותן.

דף קנה

◆ דיני קטן:

- מכירת מטלטלים:
- מכירת קרקעות:
 - מכירת קרקעות שירש מאביו:
 - באופן שהוא בקי בטיב משא ומתן - יכול למכור מגיל שלש עשרה.
 - באופן שאינו בקי במשא ומתן ואינו שוטה:
 - לרשב"ם - לרבה יכול למכור מגיל עשרים, לרב הונא בר חיננא יכול למכור מגיל שמונה עשרה.
 - לתוס' - לרבה יכול למכור מגיל שמונה עשרה לרב הונא בר חיננא יכול למכור מגיל עשרים^{טז}.
 - באופן שהוא שוטה - לא יכול למכור אפילו כשהוא בן עשרים.
 - מכירת קרקעות שלא ירש מאביו אלא קיבל במתנה:
 - לרשב"ם - הדין כמו במטלטלים.
 - לתוס' - הדין כמו בקרקעות שירש מאביו.
 - קניית קרקעות - יכול לקנות מגיל שלש עשרה.
 - מתנה - יכול לתת מתנה מגיל שלש עשרה^{יז}.
 - עדות:
 - פחות מגיל י"ג - לא יכול להעיד.
 - יותר מגיל י"ג:
 - עדות על שווי של קרקע - לא יכול להעיד עד גיל שמונה עשרה או עשרים וכדין מכירת קרקע של נכסי אביו.
 - שאר עדיות - יכול להעיד.

◆ דיני סריס:

- באופן שאין בו סימני סריס - נחשב סריס באופן שלא הביא שתי שערות עד גיל שלושים ושש שעברו רוב שנותיו.
- באופן שיש בו סימני סריס - נחשב סריס באופן שלא הביא שתי שערות עד גיל עשרים^{טז}.

✽ הערות ✽

הונא רבי יוחנן סוברים שלכו"ע הולכים אחר דהשתא כדעת רבי נתן אלא שנחלקו באופן שהשטר אינו מקוים לפי מי שסובר שהנכסים שייכים למקבל סובר ש'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו', ולפי מי שסובר שהנכסים שייכים לנותן סובר ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו'.

בדברי הגמ' מבואר שבאופן שהשטר אינו מקוים לפי הצד ש'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' הנכסים שייכים לנותן רק באופן שהמקבל לא הביא עדים לקיים את השטר אבל באופן שהמקבל הביא עדים לקיים את השטר ולא יהיה לנותן 'פה שאסר' הדין יהיה כמו באופן שהשטר מקוים, אמנם בשאר האופנים שבביל להביא ראיה שהיה שכיב מרע או בריא צריך להביא עדים.

טז הגמ' מבארת שדברי רבה נאמרו לדעת רבי נתן סובר שהולכים אחר חזקה דהשתא להוציא ממון הנכסים שייכים ליורשי הנותן.

יז תוס' מביאים שבדברי הגמ' בגיטין [סה א] מובא מימרא של רבא שיתום יכול למכור בנכסי אביו מגיל עשרים, ותוס' לשיטתם אומרים שצריך לגרוס בדברי הגמ' שם 'רבה' ולא 'רבא' כיון שרבא סובר שאפשר למכור מגיל שמונה עשרה.

הגמ' מבארת שהסיבה שרבנן תיקנו שקטן עד גיל שמונה עשרה או עד גיל עשרים לא יכול למכור בנכסי אביו משום שקטן דעתו קרובה אצל מעות ויש חשש שהלקוחות יבואו ויקשקשו לפניו עם מעות והוא יתפתה וימכור את כל נכסי אביו.

יח הגמ' מבארת שלענין מתנה רבנן לא תיקנו שקטן לא יוכל לתת מתנה עד גיל שמונה עשרה או עד גיל עשרים, משום שודאי שהקטן לא יתן מתנה א"כ עשו לו הנאה גדולה, ולכן רבנן אמרו שמתנתו תחול ועל ידי כך האנשים ירצו לעשות טובות לקטן, על דעת שיחזיר להם מתנות.

יט הגמ' מבארת שבאופן שאדם לא הביא שתי שערות ורוצה למהר את הבאת השערות, באופן שהוא רזה עדיף שישמין כיון שיתכן שעל ידי כך ימהרו הסימנים לבוא, ובאופן שהוא שמן עדיף שירזה כיון שיתכן שעל ידי כך ימהרו הסימנים לבוא.

דף קנו

◆ דיני קידושין וגירושין ויבום בקטן:

- קטן פחות מגיל שלש עשרה שקידש או קטנה פחות מגיל שתיים עשרה שהתקדשה - הקידושין לא חלו ואפילו באופן שהביא שתי שערות משום שהם 'שומא' בעלמא.
- נער בן שלש עשרה שקידש נערה בת שתיים עשרה:
 - באופן שבדקו את הנער ואת הנערה ונמצא שהביאו שתי שערות - הנערה מקודשת לראשון בוודאי.
 - באופן שלא בדקו את הנער או שלא בדקו את הנערה האם הביאו שתי שערות - ספק האם הנערה מקודשת לראשון משום שהנער הביא שתי שערות והנערה הביאה שתי שערות, או דלמא הנערה אינה מקודשת.
 - באופן שבדקו את הנער ואת הנערה ונמצא שלא הביאו שתי שערות - ספק האם הנערה מקודשת לראשון משום שהנער הביא שתי שערות והנערה הביאה שתי שערות ולאחר מכן שערות אלו נשרו, או דלמא הנערה אינה מקודשת²¹.
- נער בן שלש עשרה שקידש נערה בת שתיים עשרה ולאחר מכן גירש אותה - הנערה מותרת לשוק משום שאם היו גדולים בשעת הקידושין היו גדולים גם בשעת הגירושין, ואם לא היו גדולים בשעת הקידושין לא חלו הקידושין כלל.
- נער בן תשע שבא על יבמתו ולאחר שהגדיל גירש אותה:
 - באופן שבדקו את הנער ונמצא שהביא שתי שערות - היבמה מותרת לשוק.
 - באופן שלא בדקו את הנער - היבמה אסורה לשוק משום שחוששים שלא הביא שתי שערות.
- קטנה שהתקדשה על ידי אמה ואחיה ולאחר שנהייתה בת שתיים עשרה מיאנה:
 - באופן שבדקו את הנערה ונמצא שהביאה שתי שערות - המיאון לא חל משום שמיאון מועיל רק בקטנה ובאופן זה הייתה גדולה בזמן המיאון.
 - באופן שלא בדקו את הנערה - ספק האם המיאון חל.
 - באופן שבדקו את הנערה ונמצא שלא הביאה שתי שערות:
 - באופן שהבעל בא עליה לאחר שהגדילה - ספק האם המיאון חל משום שלא הביאה שתי שערות או דלמא המיאון לא חל משום שהביאה שתי שערות והם נשרו.
 - באופן שהבעל לא בא עליה לאחר שהגדילה - המיאון חל משום שנוקטים שלא הביאה שתי שערות והיא קטנה²².

◆ האופנים שהם מועיל מתנת שכיב מרע בדיבור:

- לרבי יהושע - מועיל בין בחול ובין בשבת.
- לרבי אליעזר:
 - רבי מאיר - מועיל ביום חול ולא מועיל בשבת²³.
 - לרבי יהודה - מועיל בשבת כיון שאין אפשרות לעשות קנין ולא מועיל ביום חול²⁴.

✽ הערות ✽

כ תוס' מבארים שבאופן זה חוששים שמא השערות נשרו משום שיש ספק האם חלו הקידושין מדאורייתא, אבל באופן שאין חשש דאורייתא לא חוששים שמא השערות נשרו.

תוס' מבארים שבאופן שספק האם הנערה מקדושת לראשון והנערה פשטה ידה וקיבלה קידושין ספק האם הקידושין של השני חלים ולכן ספק האם הנערה מקדושת לראשון או שמקדושת לשני, ובאופן שהנערה מקודשת לראשון בוודאי ולאחר מכן הנערה פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר הקידושין של השני לא חלים.

תוס' מבארים שבאופן שלא בדקו את הנער האם הביאו שערות או שלא בדקו את הנערה האם הביאה שערות, ולאחר מכן הנערה קיבלה קידושין מאחר, ולאחר מכן בדקו את הנער והנערה ונמצא שהביאו שערות הנערה מקודשת לראשון בוודאי, ולא חוששים שהנער או הנערה הביאו שתי שערות לאחר קידושין הראשון ולפני קידושין השני משום שיש 'חזקה דהשתא' שהביאו את השערות בזמן שהנער היה בן שלש עשרה והנערה הייתה בת שתיים עשרה כלומר לפני קידושין הראשון, ותוס' מוסיפים שלמרות שנחלקו האמוראים [קידושין עט א] לענין בוגרת שהתקדשה ובסוף היום ראו סימני בוגרת האם הולכים אחר חזקה דהשתא, היינו משום שבאופן זה אין סברא שתהיה בוגרת מתחילת היום אבל בסוגיין מסתבר שהביאו את הסימנים מזמן שהנער היה בן שלש עשרה ומזמן שהנערה הייתה בת שתיים עשרה משום שזהו הזמן שהדרך להביא סימנים [ע"פ מהרש"א].

כא ויש צד שהקידושין של האשה חלו מדאורייתא, המיאון לא חל משום שחוששים שהביאה שתי שערות והם נשרו.

כב הגמ' מבארת שרבי מאיר סובר שחכמים תיקנו שמתנת שכיב מרע חלה על ידי דיבור ביום חול כיון שאם היה בריא היה יכול לעשות קנין וחכמים לא תיקנו שמתנת שכיב מרע תחול בשבת כיון שגם אם היה בריא לא היה יכול לעשות קנין.

כג הגמ' מבארת שרבי יהודה סובר שחכמים תיקנו שמתנת שכיב מרע חלה על ידי דיבור בשבת כיון שהשכיב מרע לא יכול לעשות מעשה קנין, וחכמים לא תיקנו שמתנת שכיב מרע תחול על ידי דיבור ביום חול כיון שהשכיב מרע יכול להקנות את נכסיו על ידי קנין.

- לרבי אלעזר - לא מועיל בין בחול ובין בשבת^{יד}.

◆ דיני זכיה:

- לרבי יהושע - מועילה בין לגדול ובין לקטן.
- לרבי אליעזר:
 - לרבי מאיר - מועילה לגדול ולא מועילה לקטן^{יה}.
 - לרבי יהודה - מועילה לקטן ולא מועילה לגדול^{יז}.

דף קנו

◆ דיני גבית חוב:

- האם הנכסים משתעבדים:
 - נכסים שהיו שייכים ללוה בשעת ההלוואה - משתעבדים.
 - נכסים שלא היו ללוה בשעת ההלוואה אלא קנה אותם או ירש לאחר ההלוואה:
 - בסתמא - לא משתעבדים.
 - באופן שכתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות:
 - לרבי מאיר - משתעבדים משום שכמו ש'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' כך אדם יכול לשעבד דבר שלא בא לעולם.
 - לרבנן - ספק האם משתעבדים.
- גבית חוב מהלוה עצמו - אפשר לגבות גם מנכסים שהשתעבדו לחוב וגם מנכסים שלא השתעבדו לחוב.
- גבית חוב מיורשי הלוה:
 - מלוה בשטר באופן שירשו קרקע מאביהם והקרקע משועבדת - גובים מהיורשים.
 - מלוה בשטר באופן שירשו קרקע מאביהם והקרקע אינה משועבדת:
 - לפי הצד שגובים מלוה על פה מהיורשים - מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וכופין על כך.
 - לפי הצד שלא גובים מלוה על פה מהיורשים - מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ולא כופין.
 - מלוה בשטר באופן שלא ירשו קרקע מאביהם - מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ולא כופין.
- גבית חוב מלקוחות של הלוה:
 - באופן שהנכסים משועבדים - אפשר לגבות.
 - באופן שהנכסים אינם משועבדים - אי אפשר לגבות.
- באופן שלוה מראובן ולאחר מכן לוח משמעון ולאחר מכן קנה קרקע ולאחר מכן מכר את הקרקע ללוקח:
 - באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות, לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה משתעבדים:
 - לרב נחמן - הקרקע משועבדת לראובן.
 - לרב הונא ולרבה בר אבוה - הקרקע משועבדת לראובן ושמעון בשווה.
 - באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה לא משתעבדים או באופן שהמלוה לא כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות - לא משתעבדים לראובן, ולא משתעבדים לשמעון.
- באופן שהלוה מכר את הקרקע והלקוחות השביחו את הקרקע:
 - באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות, לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה משתעבדים:
 - לרב נחמן - הבעל חוב גובה את כל השבח מהלקוחות.

⊕ הערות ⊕

כד הגמ' מבארת שבאופן ששכיב מרע מצווה על נכסיו בשבת בין באופן שמצווה על כל נכסיו ובין באופן שמצווה על מקצת נכסיו מותר לעשות קנין ממנו על הנכסים ולא משום שחוששים לדברי רבי אלעזר שדברי רבי אלעזר שכיב מרע לא חלים על ידי דיבור אלא משום שחוששים שאם לא נעשה הקנין 'תטרף דעתו עליו' כיון שאינו סומך על הדין שדברי רבי אלעזר שכיב מרע חלים על ידי דיבור.

כה תוס' מבארים שהטעם שלא מועיל זכיה לקטן משום ש'זכיה מטעם שליחות' וקטן שאינו יכול לשלוח שליח אי אפשר לזכות לו.

כו תוס' מבארים שחכמים תיקנו זכיה לקטן משום שהוא לא יכול לעשות קנין וחכמים לא תיקנו זכיה לגדול משום שהוא יכול לעשות קנין.

- לרב הונא ולרבה בר אבוא - הבעל חוב גובה חצי מהשבח מהלקוחות.
- באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתידי לקנות לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה לא משתעבדים או באופן שהמלוה לא כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתידי לקנות - הבעל חוב לא גובה את השבח מהלקוחות.

◆ דיני נפל הבית עליו ועל אביו ויש לבן בעל חוב או כתובה:

- הקדמה - יש לדון באופן שנפל הבית עליו ועל אביו ויש לבן בעל חוב וכתובה ואין לו נכסים, ויש ספק האם האב מת ראשון והוריש את נכסיו לבנו, או דלמא הבן מת ראשון והבן לא ירש את הנכסים, ויש בכך נפק"מ לענין גבית החוב והכתובה וכדלהלן.
- האם יש ספק בשיעבוד של החוב והכתובה:
- באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתידי לקנות, לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה משתעבדים - יש ספק בשיעבוד החוב והכתובה, משום שלפי הצד שהנכסים היו שייכים לבן הנכסים השתעבדו לחוב וגובים מהיורשים ולפי הצד שהנכסים לא היו שייכים לבן מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ולא כופין.
- באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתידי לקנות לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה לא משתעבדים או באופן שהמלוה לא כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתידי לקנות:
- לפי הצד שגובים מלוה על פה מיורשים - יש ספק בשיעבוד החוב והכתובה משום שלפי הצד שהנכסים היו שייכים לבן מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וכופין על כך, או דלמא הנכסים לא היו שייכים לבן ומצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ולא כופין על כך.
- לפי הצד שלא גובים מלוה על פה מיורשים - אין ספק בשיעבוד החוב והכתובה משום שבין לפי הצד שהנכסים היו שייכים לבן ובין לפי הצד שהנכסים לא היו שייכים לבן מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ולא כופין על כך.
- דיני גבית החוב והכתובה באופן שיש ספק בשיעבוד:
 - לבית שמאי - הבעל חוב והאשה יכולים לגבות חצי מהשיעבוד.
 - לבית הלל - הבעל חוב והאשה לא גובים¹².

◆ דיני שטר חוב מוקדם ושטר חוב מאוחר:

- שטר חוב מוקדם:
 - באופן שבט"ו בניסן כתב שטר שלוחה בא' בניסן:
 - באופן שהלוואה הייתה בט"ו ניסן - השטר פסול משום שהשיעבוד חל בט"ו ניסן ויש חשש שיטרוף מהלקוחות שקנו בין א' ניסן לט"ו ניסן שלא כדין.
 - באופן שהלוואה בפועל הייתה בא' ניסן:
 - באופן שעשו קניין בא' בניסן לשעבד את נכסי הלוחה - השטר כשר משום שהשיעבוד חל מא' ניסן.
 - באופן שלא עשו קניין בא' ניסן לשעבד את נכסי הלוחה - השטר פסול שהשיעבוד חל בט"ו ניסן ויש חשש שיטרוף מהלקוחות שקנו בין א' ניסן לט"ו ניסן שלא כדין.
 - באופן שבא' בניסן כתב שטר שלוחה בא' ניסן והלוואה בפועל הייתה בט"ו בניסן:
 - לאבוי - השטר כשר משום ש'עדיו בחתומיו זכין לו' והשיעבוד חל בא' ניסן.
 - לשאר האמוראים - השטר פסול משום שהשיעבוד חל בט"ו ניסן ויש חשש שיטרוף מהלקוחות שקנו בין א' ניסן לט"ו ניסן שלא כדין.
 - שטר חוב מאוחר (כגון שלוחה בניסן וכתב את השטר בניסן שלוחה בתשרי):
 - באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתידי לקנות, לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה משתעבדים - השטר כשר משום שהקרקות שקנה בין תשרי לניסן משועבדים.

☞ הערות ☞

כז הגמ' ביבמות [לח ב] מבארת שהטעם של בית הלל שהבעל חוב והאשה לא גובים משום ש'אין ספק מוציא מידי ודאי' שהרי היורשים ירשו את הנכסים בוודאי ויש ספק האם הנכסים השתעבדו לבעל חוב (ותוס' מוסיפים שאפילו באופן שהאב מת ראשון והנכסים השתעבדו לבעל חוב מ"מ כיון שהוא 'מחוסר גובינא' הנכסים בחזקת היורשים), והטעם של בית שמאי שהבעל חוב והאשה גובים חצי מהשיעבוד משום שבית שמאי סוברים ש'שטר העומד לגבות כגבוי דמי' ולכן ספק האם הנכסים בחזקת היורשים או בחזקת הבעל חוב והאשה ומספק גובים חצי מהשיעבוד.

○ באופן שהמלוה כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות לפי הצד שהנכסים שקנה לאחר ההלוואה לא משתעבדים או באופן שהמלוה לא כתב בשטר שמשעבד גם נכסים שעתיד לקנות - השטר פסול משום שהקרקעות שקנה בין תשרי לניסן אינם משועבדים ויש חשש שעל ידי השטר יבואו לגבות מהם כיון שיסברו שהם משועבדים.